

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Tarih : 05 Mayıs 2021

Sayı : 1745

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Çay Kanunu Teklifim ve gerekçesi ilişikte sunulmaktadır.

Gereğini arz ederim. 04.05.2021

Orhan Sarıbal
Bursa Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	- Plan ve Bütçe - Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji
Esas Komisyon	Tarım, Orman ve Köylüleri
Tarih : 06 Mayıs 2021	Esas No: 4/3603

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİGİ
05 Mayıs 2021
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
05 Mayıs 2021
No: 816023
EBYS'ye AKTARILMIŞTIR

GENEL GEREKÇE

Uzak Doğu'da keşfinin ardından sudan sonra en çok tüketilen içecek haline gelen çayın ekonomi değeri 50 milyar doların üzerindedir. Dünyada çay üretimi yapan 48 ülke içerisinde, yüzde 6'lık bir pay ile beşinci sırada olan Türkiye, verimlilik ve kalite açısından ilk sıralarda yer almaktadır.

Türkiye'de çay tarımının başlangıcı 1917 yılına kadar uzanmakta, ancak ilk başarılı denemeler 1924 yılında başlatılmıştır. 1917 yılında Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi Müderrislerinden Ali Rıza Erten, Batum'da yaptığı incelemeler sonucunda "Şimali Şarki Anadolu ve Kafkasya'da Tetkikatı Ziraiye" başlıklı hazırladığı raporla Batum ile benzer bir ekolojiye sahip olduğuna işaret ederek, Doğu Karadeniz Bölgesinde çay ve narenciye bitkilerinin yetiştirilebileceğini belirtmiştir. O yıllarda bölgede yaşanan ekonomik ve sosyal bunalımlar, işsizlik nedeniyle dışarı göçün fazlalığı nedeniyle 1917 yılında hazırlanan bu rapor dikkate alınarak TBMM'nde 1924 yılında 407 sayılı Rize ili ve Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Mandalina, Limon ve Çay Yetiştirilmesine Dair Kanun kabul edilerek, bölgenin ekonomik ve sosyal yönden kalkınması, geliştirilmesi, göçün yarattığı sosyal problemlerin azaltılması amacıyla devlet desteği ile çay tarımının başlatılması yönünde adım atılmıştır. Devlet tarafından desteklenen çay tarım ve sanayisinin oluşturulması çabası doğrultusunda 1938 yılında ilk çay yaprağı hasadı ve kuru çay üretimi atölyeler aracılığıyla gerçekleştirilmiş, bu çerçevede 1940 yılında 3788 sayılı Çay Kanunu çıkarılarak ülkemiz çaycılığı güvence altına alınmış ve çay bahçesi kuracaklara ruhsatname alma zorunluluğu getirilmiştir. Çay tarımının yaygınlaşmasıyla birlikte 1947 yılında 60 ton/gün kapasiteli ilk çay fabrikası olan Merkez Çay Fabrikası açılmıştır. 1950-60 yılları arasında 137 bin dekar çaylık alanda, üretici sayısı 63 bin 500'e, 1960-65 yılları arasında çaylık alanlar 214 bin dekara, üretici sayısı da 100 bin kişiye ulaşmıştır. 1963 yılına kadar ithalat ile karşılanan iç tüketim talebi, çaylık alanları ve üretici sayısındaki artışa paralel olarak yurtiçi üretimle karşılanacak düzeye ulaşmıştır.

1938-1948 yılları arasında Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumunca, 1949-1973 yılları arasında Tekel Genel Müdürlüğü ve Tarım Bakanlığı işbirliği ile yürütülen çay tarım ve sanayisi 1973 yılında Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR) ile birlikte kurumsallık kazanmıştır. 1984 yılına kadar devlet tekeli altında sürdürülen çay işletmeciliği bugün de hala yürürlükte olan 3092 sayılı Çay Kanunu ile gerçek ve tüzel kişilerin yaş çay işleme ve paketlenme fabrikaları kurup işletebilmelerine ve ihtiyaçları olan yaş çayı üreticilerden satın alabilmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. 1996 yılında ana statüsü belirlenen ÇAYKUR, 233 Sayılı KHK hükümlerine tabi, sermayesinin tamamı devlete ait, tüzel

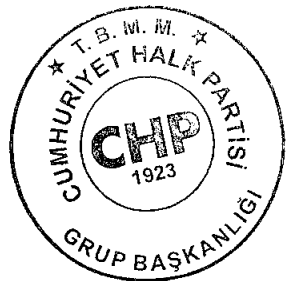

kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) olup, Tarım ve Orman Bakanlığının ilgili Kuruluşu iken 5 Şubat 2017 tarih ve 29970 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulunun 2017/9756 sayılı kararı ile Türkiye Varlık Fonuna aktarılmıştır.

Bugün 2019 yılı itibarıyla 747 bin 631 dekar ruhsatlı çaylık alan ve 187 bin 818 üretici ile konvansiyonel tarım, 33 bin 62 dekar alanda yaklaşık 11 bin 827 üretici ile de organik yaş çay tarımı yapılmaktadır. 47'si ÇAYKUR, 160'ı özel sektöre ait olmak üzere toplam 207 adet çay fabrikası bulunmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi için birçok konuda lokomotif görevi üstlenen çay tarımı ve sanayisi, kalite ve verimlilik açısından avantajları olmasına rağmen bilinirliği az, ihracat potansiyelinin kullanılamaması, ithalatının artması, yeterli yatırımların yapılmaması ve üreticinin kaderine terk edilmesi nedeniyle zor günler yaşamaktadır. Üretilen çayın hala yaklaşık yüzde 50'sini alan ÇAYKUR'un Türkiye varlık Fonu'na devredilmesiyle birlikte geleceğinin belirsizleşmesi, kurumsal kabiliyetini yitirerek 2017 yılında 267 milyon 742 bin TL, 2018 yılında 657 milyon 86 bin TL, 2019 yılında 635 milyon 93 bin TL, 2020 yılında 547 milyon TL her yıl katlanarak artan zarar miktarı, ÇAYKUR'un belirlediği yaş çay taban fiyatının özel sektör tarafından istismar edilmesinin yol açtığı sorunlar hem üreticileri hem de tüketicileri olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte iç tüketimini karşılama ve ihraç potansiyeli olan çayın ithalatının özellikle 2006 yılından bu yana artan hızı da endişe vericidir. 2006 yılından itibaren ülkemiz çayda net ithalatçı konumuna gelmiştir. 2003'den Şubat 2021 tarihine kadar 163 bin ton çay ithalatına 394 milyon dolar ödeme yapılmıştır. Bu ithalat her yıl daha da artmaktadır.

Tüm bu olumsuzlukların giderilmesi konusunda yasal bir boşluk söz konusudur ve bu nedenle çay piyasasındaki aktörler adeta kendi kaderine terk edilmiş durumdadır. Şu an yürürlükte olan 3092 sayılı yasanın bu ihtiyaçları karşılamadığı son derece açıktır. Çay piyasasının önemi ve dikkati göz önüne alındığında bir yasal düzenleme ihtiyacı elzemdir. Hazırlanan Çay Kanunu ile üreticinin korunması, çay bahçelerinin yenilenmesi, çay piyasasının düzenlenmesi ve denetlenmesi amaçlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1 – Madde ile Kanunun amaç ve kapsamı belirtilmiştir.

Madde 2 – Madde ile Kanunda yer alan tanımlamalara yer verilmiştir.

Madde 3 – Madde ile çay tarımı ve sanayisinin geliştirilmesi, düzenlenmesi ve denetlenmesi gibi konular Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkisinde tanımlanmıştır.

Madde 4 – Madde ile Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri sayılmıştır.

Madde 5 – Madde ile çay üretimi yapılacak bölgelerle ilgili ruhsatlandırma işlemleri düzenlenmiştir.

Madde 6 – Madde ile kuru çay üretimi yapan firmaların ruhsatlandırma işlemleri belirtilmiştir.

Madde 7 – Madde ile çay alanlarının gençleştirilmesine ilişkin verilecek destekleri destekler düzenlenmiştir.

Madde 8 – Madde ile kalite ve verimini tamamlayan çay alanlarının yenilenmesine yer verilmiştir.

Madde 9- Madde ile 4/12/1984 tarihli 3092 sayılı Çay Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 10 – Yürürlük maddesidir.

Madde 11 – Yürütme maddesidir.

ÇAY KANUNU TEKLİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç ve Kapsam

Madde 1 – Bu Kanun, çay tarım ve sanayisinin geliştirilmesini, çay tarım alanlarının tespitini, yaş ve kuru çay üreticilerinin hak ve yükümlülüklerini, çay piyasasının düzenlenmesini ve denetlenmesini ihtiva eder.

Tanımlar

Madde 2 – (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Bakanlık: Tarım ve Orman Bakanlığını,
- b) Genel Müdürlük: Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünü,
- c) Çay tarım bölgesi: Sınırları Genel Müdürlük tarafından tespit ve ilan edilen çay tarımı yapılabilen alanları,
- d) Kuru çay: Normları Genel Müdürlük tarafından belirlenen ve yaş çay yaprağının uygun yöntemlerle işlenmesiyle elde edilen siyah, yeşil ve benzer nitelikli çay ürünlerini,
- e) Hasat dönemi: İklim şartlarına göre Genel Müdürlük tarafından belirlenen yaş çay üretiminin gerçekleştirilme dönemini,
- f) Gübreleme: Çay tarım alanlarında yapılacak tespitler doğrultusunda kullanılması gereken ve standartları Genel Müdürlük tarafından belirlenmiş olan gübre çeşitlerini,
- g) Çay bahçelerinin yenilenmesi ve gençleştirilmesi: Ekonomik ömrünü tamamlamış çay bahçelerinin yenilenmesini ve gençleştirilmesini,
- h) Yaş çay üreticisi: Yaş çay tarımı yapan gerçek kişileri,
- i) Kuru çay üreticisi: Yaş çay ürününü işletme ruhsatı Genel Müdürlük tarafından verilmiş fabrika, atölye ve benzeri tesislerde işleme tabi tutarak, kuru çaya dönüştüren gerçek ve tüzel kişileri,
- j) Taban fiyatı: Genel Müdürlük tarafından belirlenen çay alım fiyatını,
- k) Destekleme: Kaliteli çay üretimini teşvik etmek amacıyla yaş çay ve kuru çay üreticilerine, çay fidanı yetiştiricilerine her türlü kaynağı, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

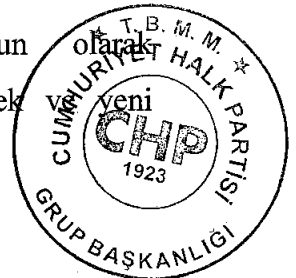
Teşkilat

Teşkilat

Madde 3 – Çay tarımı ve sanayisinin geliştirilmesi, düzenlenmesi ve denetlenmesi, çay tarım alanlarının ruhsatlandırılması, ülke çaycılığının ihracat potansiyelinin geliştirilmesi, ülkenin çay üretim ve tüketim dengesi gözetilerek muhtemel ithalat ile ilgili hükümet ve ilgili bakanlık aracılığıyla öneride bulunması, yaş çay ve kuru çay üreticilerinin hak ve yükümlülüklerinin düzenlenmesi, idari ve cezai yaptırımların belirlenmesi ve uygulanması Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkisindedir.

Madde 4 – Genel Müdürlüğün görev ve yetkileri;

- a) Bu Kanun gereğince ilgili düzenlemeleri yapmak ve kararlar almak,
- b) Yaş çay üreticileri ve üretici örgütleri tarafından tespit edilen maliyetleri göz önüne alarak asgari yaş çay taban fiyatı ile kalite farklılıklarına göre asgari kuru çay fiyatlarını belirleyerek ilan etmek,
- c) Çay tarım alanı ruhsatlarının verilmesine esas teşkil eden bilgilerin hazırlanması, saklanması ve paylaşılmasına dair çalışma ve düzenlemeler yapmak,
- d) Ülkenin çay üretim-tüketim dengesine uygun politikalar geliştirmek,
- e) Kuru çay üreticilerinin ruhsatları için gerekli teknik kriterleri belirlemek, ruhsat başvurularını değerlendirmek, ruhsata bağlamak, teknik yeterliliklerini periyodik olarak izlemek,
- f) Yaş çay üreticisinin ürettiği çayın alımını ve ödemesini yapmak,
- g) Doğrudan yaş çay üreticisinden yaş çay satın alan gerçek veya tüzel kişilerin taban fiyatı altında alım yapmalarının önüne geçecek gerekli düzenleme ve denetlemeleri yapmak, buna uymayan gerçek ve tüzel kişilere idari ve para cezası uygulamak,
- h) Yaş ve kuru çay üreticilerin finansal durumlarını, sermaye yeterlilik oranlarını izlemek ve bu doğrultuda gerekli bilgilendirme çalışmalarını yapmak,
- i) Görev alanı ile ilgili konularda gerekli gördüğü her türlü bilgiyi kamuoyu ve diğer ilgililerle paylaşmak,
- j) Her yıl iklim şartlarını göz önünde bulundurarak, hasat döneminin başlangıç ve bitiş zamanlarını ilan etmek,
- k) Sektörün tüm kademeleri için Ar-Ge faaliyeti yapmak,
- l) Bünyesindeki çay fabrikalarının günün ihtiyaçlarına uygun olarak modernizasyonunu sağlamak, bu çerçevede kapasitesini geliştirmek ve yeni yatırımlar yapmak,

- m) Toprak ve gübre üzerine her türlü araştırmayı yapmak, yaptırmak, kaliteli ürün elde edebilmek için kullanılacak gübrelerin özelliklerini belirlemek, uygulama dönemlerini tespit ve ilan etmek, çalışmaları takip etmek,
- n) Dönüm başına gübre desteği vermek, her yıl gübre artış oranı dikkate alınarak verilen desteği arttırmak,
- o) Kaçak olarak kullanılan zirai ilaç kullanımının önlenmesini için tedbir almak,
- p) Kaçak çayların iç pazara girmesini engelleyecek tedbirleri almak, kaçak çay işiyle iştigal ettiği tespit edilenler hakkında her türlü yasal işlemi yapmak ve yaptırmak,
- q) Çayla ilgili değerlendirmeler yaparak, uygulanacak stratejiler konusunda kararlar almak, uygulamak, sonuçlarını izlemek,
- r) Sektörle ilgili verileri toplamak, istatistik tutmak, periyodik olarak yayınlamak,
- s) Çay üretiminin, tüketiminin ve ticaretinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak,
- t) Sektörde yüksek kalitede üretimin gerçekleştirilmesi, standardizasyon ve sertifikasyonun sağlanması, piyasanın izlenmesi ve kalite kontrol sistemlerinin geliştirilmesi için gerekli politikaları belirlemek,
- u) Sektörün yapısal sorunlarının çözülmesi, ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla önlemler almak, üretici kooperatiflerinin, birliklerinin, örgütlerinin kurulmasını teşvik etmek ve işbirliği yapmak,
- v) Sektörle ilgili eğitim, yayım ve danışmanlık hizmetlerini yürütmek,
- w) Bu kanunun amaçlarına uygun olarak sektörle ilgili diğer faaliyetlerde bulunmak ve ihtiyaca göre her türlü kararları alıp uygulamak ve düzenlemek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ruhsat İşlemleri

Çaylık ruhsat işlemleri

Madde 5 – (1) Genel Müdürlük, çay üretimi yapılacak bölgenin coğrafi sınırlarını; Bakanlığın da olumlu görüşünü almak suretiyle tespit ve ilan eder. İlan edilecek bölge içerisindeki mevcut çay bahçeleri ile yeni oluşturulacak çay bahçelerinin tekniğine uygunluğu uzmanlarınca saptandıktan sonra çaylık ruhsatı verilir.

(2) Ruhsat işlemlerinin nasıl yürütüleceği, Genel Müdürlük tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kuru Çay Ruhsatı

Madde 6 – (1) Çay imalatı yapan mevcut fabrikalar ile yeni kurulacak fabrikaların teknik ve fiziki yeterliliği ile hijyen şartları Genel Müdürlük tarafından denetlenir ve yeterli görülenlere Kuru Çay Ruhsatı verilir.

(2) Kuru Çay Ruhsatı verilmesine ilişkin gerekli görülen şartlar ile takip olunacak usul ve esaslar Genel Müdürlük tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Destekleme, Gençleştirme ve Yenileme

Destekleme

Madde 7 – (1) Çay tarım alanları, usul ve tekniğine uygun olarak gençleştirme işlemine tabi tutulur. Gençleştirme işlemi sonucu yaş çay üreticilerinin mahrum kaldığı ürün bedelleri Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yaş çay üreticilerine ödenir. Gençleştirme işleminin hangi tekniklerle yapılacağı, süresi ve diğer hususlar Bakanlık ve Genel Müdürlük tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Yenileme

Madde 8 – (1) Uzman heyetler tarafından verimlilik ve kalite ömrünü tamamlamış olduğu tespit edilen çay tarım alanları, bir sistem içerisinde kökünden sökülme suretiyle yenilenir. Yenileme işlemi sonucu yaş çay üreticilerinin mahrum kaldığı ürün bedelleri Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yaş çay üreticilerine ödenir.

(2) Yenileme işleminin hangi tekniklerle yapılacağı, süresi ve diğer hususlar Bakanlık ve Genel Müdürlük tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

Madde 9- 4/12/1984 tarihli 3092 sayılı Çay Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1- Bu Kanunun, 5, 6, 7 ve 8'inci maddeleri uyarınca çıkarılacak yönetmelikler, bu Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren üç ay içerisinde hazırlanarak yürürlüğe konulur.

Yürürlük

Madde 10 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 11 – Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

